τὸ χωριό, καὶ οἱ προεστοὶ γιὰ τὴν ἐπαρχία, κι' ἔτσι καὶ τὰ χωριὰ πηγαίνανε καλὰ καὶ ἡ ἐπαρχίαις.

Εἴχανε τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, γιατὶ ἤσανε καλοὶ χριστιανοί, κι' ὁ Θεὸς σ' οὔλα τοὺς βόηθαγε καὶ τοὺς ἄνοιγε τὰ μάτια.

Κι' ἐμεῖς, μὲ τὸ νὰ μὴν εἴμαστε χριστιανοί, δὲν ἔχουμε καὶ τὴν εὐλογία καὶ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, παρὰ τὴν κατάρα καὶ τὴν ὀργή του. Ὁ Θεὸς ἔχει σηκωμένο τὸ χέρι του ἀπὸ μᾶς, καὶ τρέχουμε ἀπὸ ἁμαρτία σὲ ἁμαρτία, καὶ ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο.

Καὶ κεῖνα ποῦ περάσαμε, τὰ ξέρουμε, μὰ κεῖνα ποῦ μᾶς καρτεράνε εἶναι χειρότερα.

* * *

Πρῶτα κι' ἀρχῆς, αὐτὰ ποῦ χρωστᾶμε στὴν Τράπεζα, δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ τὰ πληρώσουμε, καὶ γιὰ τούτη τὴν αἰτία τὸ χαρτί της δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ τὸ ξεφορτοθοῦμε. Καὶ τὸ χαρτί, σὰ χαρτὶ ποῦ εἶναι, πάντα θὰ πηγαίνῃ ξεπέφτωντας, κ' ἐμεῖς τόσο θὰ ζημιωνόμαστε ἀπὸ τὸν ξεπεσμό.

Ἡ ἑκατὸ δραχμαὶς θὰ γίνουν' ἐνενῆντα, καὶ ὕστερα ὀγδοῆντα πέντε, κι' ἔτσι θὰ παγαίνῃ ὁλονένα. Κι' ὅποιος ἀπὸ μᾶς ἔχει ἑκατὸ δραχμαίς, θὰ βρεθῇ πῶς ἔχει ὀγδοῆντα πέντε μοναχά, καὶ κεῖνος ποῦ ἔχει χίλιαις, θὰ ἔχῃ ὀχτακόσαις πενῆντα, ποῦ λέμε, θὰ χάσῃ ἑκατὸν πενῆντα, κι' ὕστερα περσότεραις. Δεύτερα τὰ χρέη μας εἶναι τόσῳ μεγάλα, ποῦ μᾶς χρειάζουνται γιὰ τόκο τὸ χρόνο, ὡς καθὼς λέει ὁ προϋπολογισμός, εἰκοσιτέσσερα μελλεούνια, χωριστὰ τὰ ἑκατὸν εἴκοσι μελλεούνια, ποῦ κι' αὐτὰ τὰ πήρανε καὶ τὰ φάγανε. Μαζὶ μ' αὐτὰ θὰ μᾶς χρειαστοῦνε τριάντα μελλεούνια τὸ χρόνο γιὰ τόκο μοναχά, καὶ τὰ εἰσοδήματάς μας εἶναι σαράντα πέντε.

Δὲ βαίνω στὸ λογαριασμὸ κεῖνα ποῦ θὰ πάρουμε ἀπὸ τὴς νέαις ἐπαρχίαις, γιατὶ κεῖνα τὰ λογάριασα παραπάνω, καὶ βρέθη πῶς δὲ θὰ φτάνουνε μήτε γιὰ τὰ ἔξοδά τους.

Μᾶς ἀπομένουνε δεκαπέντε μελλεούνια μοναχά, καὶ μ' αὐτὰ οὔτε στὴ μέση, οὔτε στὴν ἄκρη μποροῦμε νὰ οἰκονομήσουμε τἄλλα μας ἔξοδα. Καὶ γι' αὐτὴ τὴν αἰτία, ἢ νέους φόρους θὰ μᾶς βάνουνε, ἢ οἱ πολιτικοί μας θὰ ρίξουνε κανόνι, νὰ μὴν πληρώνουμε τὰ δάνεια, καὶ νἄχουν νὰ τρῶνε αὐτοί.

Νέους φόρους ὁ τόπος δὲ μπορεῖ νὰ σηκώση, κι' ἂς λένε ὅ,τι θέλουνε ἐκεῖνοι ποῦ κάθονται στὴν Ἀθήνα, καὶ δὲν ξέρουν τί φτώχεια εἶναι στὴς ἐπαρχίαις. Μὰ τὸ ἄλλο, νὰ μὴν πληρώνωνται τὰ δάνεια, θὰ γίνῃ, καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ μεῖς πάλι θὰ ντροπιασθοῦμε, γιατὶ μεῖς θὰ μουφλουζέψουμε, καὶ θὰ ζημιωθοῦμε, γιατὶ ἀπένω μας εἶναι κεκωμωμέναις ἡ ὁμολογίαις τῶν δανείων.

Οἱ πολιτικοί μας γλυκαθήκανε μὲ τὸ παιγνίδι ποῦ μᾶς παίξανε, καὶ βάνανε στὸ χέρι τόσα καὶ τόσα μελλεούνια, τάχατες γιὰ νὰ κάνουνε πόλεμο, κι' ὁ σκοπός τους εἶναι τὸ ἴδιο παιγνίδι νὰ τὸ ξακολουθήσουνε.

Ἀπὸ τὰ τώρα ἀρχινίσανε νὰ μᾶς λένε, πῶς ἡ περίστασαις εἶναι στενόχωραις καὶ πῶς πρέπει ἡ Ἑλλὰς νὰ ἑτοιμασθῇ πάλι γιὰ πόλεμο, γιατὶ ἀπὸ σήμερα ὡς αὔριο δὲν ξέρουμε, τί μπορεῖ νὰ γίνῃ, καὶ τότες τὴν παθαίνουμε, ἂν βρεθοῦμε χωρὶς ἑτοιμασία.

Πῶς τοῦτο τὸ παιγνίδι θὰ γυρέψουνε νὰ μᾶς τὸ παίξουνε πάλι, εἶμαι σίγουρος, μὰ σίγουρος δὲν εἶμαι καὶ πῶς θὰ πετύχῃ, καὶ καλλίτερα εἶναι νὰ μὴ πετύχῃ.

Στὰ ἑξῆντα ὀχτὼ μᾶς πήρανε κάμποσα μελλεούνια, γιὰ νὰ ἑτοιμασθοῦμε, καὶ ὅταν ἦρθε στὴ Σύρα ὁ Χόμπαρτ, βρεθήκαμε χωρὶς ἑτοιμασία.

Στὰ ἑβδομῆντα ὀχτὼ πάλι ἄλλα μελλεούνια μᾶς πήρανε γιὰ νὰ ἑτοιμασθοῦμε. Τὰ μελεούνια φαγωθήκανε κι' ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς μεῖς μοναχά, μήτε πολεμήσαμε, μήτε τίποτα κάναμε, γιατὶ δὲν εἴμαστ' ἑτοιμασμένοι.

Στὰ ὀγδοῆντα, πάλι «φέρτα πίσω νὰ τ' ἁρμέξουμε» φέρτε ἄλλα μελλεούνια, γιατ' αὐτὴ τὴ φορὰ πειὰ χωρὶς ἄλλο θὰ πολεμήσουμε.

Πᾶνε κι' αὐτὰ τὰ μελλεούνια, καὶ πάλι μᾶς εἶπανε πῶς πόλεμο δὲν κάναμε, γιατὶ δὲν εἴμαστ' ἑτοιμασμένοι καθὼς ἔπρεπε.*)

Γνωστικὸς δὲν εἶναι ὅποιος γελασθῇ μιὰ φορὰ καὶ δὲ βαίνει ὕστερα γνῶσι. Εἶναι κουτός, ὅποιος τὸ πάθει δυὸ φοραίς, καὶ θεόκουτος, ὅποιος, σὰν κι' ἐμᾶς, τὸ πάθει καὶ τρίτη φορὰ καὶ δὲ μαθαίνει γνῶσι.

Ἀσπρού γνῶσι ἂν εἴχαμε, ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, στὰ ἑξῆντα ὀχτώ, θὰ καταλαβαίναμε, πῶς δὲν ἔγινε τόποτα μ' ὅσα δώσαμε τότες, γιατὶ βασιλεύει τὸ ρουσφέτι, καὶ στὸν καιρὸ τοῦ ρουσφετιοῦ τίποτα γιὰ τὸ ἔθνος δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ, γιατὶ δὲν ἀφίνουν οἱ ρουσφετιλίδες.

Γιὰ νὰ γίνῃ τίποτα καὶ γιὰ τὸ ἔθνος, πρέπει πρῶτα νὰ πάψῃ τὸ ρουσφέτι καὶ νὰ λείψουν καὶ οἱ ρουσφετιλίδες· ἀλλιῶς εἶναι τοῦ κάκου, μήτε τὸ ἔθνος, μήτε μεῖς θὰ ἰδοῦμε ποτέ μας χαίρι καὶ προκοπή.

Γιὰ νὰ λείψῃ τὸ ρουσφέτι καὶ οἱ ρουσφετιλίδες μαζή, χρειάζεται νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ μυαλό μας κεῖνο, ποῦ ὁ διάβολος καὶ οἱ πολιτικοὶ μᾶς ἐβάνανε, πῶς τάχατες Σύνταγμα θὰ εἰπῇ λευθερία καὶ εὐτυχία, καὶ πῶς ἂν ἀλλάξουμε τὸ Σύνταγμα, πάει ἡ λευθεριά μας καὶ ἡ εὐτυχία μας.

Ψέμματα καὶ τοῦ διαβόλου ἐνέργειαις εἶναι οὔλ' αὐτά.

Σύνταγμα δὲν εἶν' ἐλευθεριά, γιατὶ ἂν ἦταν' ἐλευθεριά, ἐμεῖς ποῦ ἔχουμε Σύνταγμα, θὰ εἴχαμε κ' ἐλευθεριά, κ' ἐλευθεριὰ δὲν ἔχει κανένας ἀπὸ μᾶς, παρὰ ἄλλοι ἀπὸ μᾶς τυραννιόνται κι' ἄλλοι τυραννοῦνε.

Κεῖνοι ποῦ εἶναι στὰ πράμματα καὶ τὸ χουνε στὸ χέρι, τυραννοῦνε καὶ βασανίζουνε τοὺς ἀλλουνούς.

Γιὰ τουτουνούς, ποῦ τυραννιόνται καὶ βασανίζονται, ποιὸς μπορεῖ νὰ εἰπῇ πῶς ἔχουν' ἐλευθεριά;

* * *

Μὰ καὶ κεῖνοι ἀκόμα, ποῦ τυραννοῦνε καὶ βασανίζουνε τοὺς ἀλλουνούς, δὲν ἔχουν' ἐλευθεριά, γιατ' ἐλευθεριὰ δὲ θὰ εἰπῇ νὰ κάνῃ καθένας ὅ,τι θέλει, κι' ὅποια ἀδικία θέλει, γιατὶ τότε ἐλευθεριά θὰ ἦτανε ἡ ἀδικία, καὶ ἡ ἀδικία δὲν εἶναι καλὸ πρᾶμμα, εἶναι κακό, καὶ γιὰ τοῦτο καὶ ἡ λευθεριὰ δὲ θὰ ἦτανε καλό, ὡς καθὼς εἶναι, παρὰ κακό.

Δεύτερος θὰ ἦτανε τότενες ὁ ἁρπαγας, ὁ κλέφτης, ὁ φονειάς, γιατὶ οὔλοι τοῦτοι κάνουνε ὅ,τι θέλουν, μὰ ὁ κόσμος δὲ τοὺς λέει λεύτερους, παρὰ ἁμαρτωλούς. Κι' ἀλήθεια λεύτεροι δὲν εἶναι, παρὰ ἄδικοι καὶ ἁμαρτωλοί.

Καὶ τέτοια ἂν εἴτανε ἡ λευθεριά, οἱ ἄνθρωποι ἔπρεπε νὰ παρακαλέσουν τὸ Θεὸ νὰ τὴ σηκώσῃ ἀπὸ τὸν κόσμο, γιὰ νὰ μὴ πάσχῃ κανεὶς ἀπὸ τ' ἄδικο.

Καὶ σωστὰ λευθεριὰ δὲν εἶναι ἡ ἀδικία, παρὰ νὰ μὴν πάσχῃ κανεὶς ἀπὸ τ' ἄδικο καὶ νὰ μὴν κάνῃ καὶ τὸ ἄδικο.

Τὸ λοιπόν, ὡς καθὼς οὔτε ὁ ἁρπαγας, οὔτε ὁ κλέφτης, οὔτε ὁ φονειὰς δὲν εἶναι λεύτερος, ἔτσι καὶ κεῖνοι ἀπὸ μᾶς, ποῦ δὲν τυραννιόνται οἱ ἴδιοι, μήτε βασανίζονται, παρὰ τυραννοῦνε καὶ βασανίζουνε ἀλλουνούς, δὲν εἶναι λεύτεροι.

Καὶ μὲ τοῦτο τὸν τρόπο, σὰν κι' ἀπὸ μᾶς, ἄλλοι τυραννοῦνε κι' ἄλλοι τυραννιόνται, κανεὶς μας δὲν εἶναι λεύτερος.

Ψευτιὰ τὸ λοιπόν, πῶς τὸ Σύνταγμα εἶναι λευθεριά, καὶ ψευτιὰ ἀκόμα, πῶς μοναχὰ μὲ τὸ Σύνταγμα πάει κανεὶς μπροστά, γιατ' ἐμεῖς καμμιὰ προκοπὴ δὲν εἴδαμε μὲ τὸ Σύνταγμα.

*) Σημ. τοῦ «Νουμᾶ». Ὁ συγραφέας δὲν εὐτύχησε νὰ ζήσει καὶ νὰ μᾶς καμαρώσει καὶ στὰ 97 ποὺ κάναμε τὸν πόλεμο μὰ καὶ τότε βρεθήκαμε πάλι νὰ μὴν εἴμαστε ἑτοιμασμένοι!

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ

ΑΠΟΛΥΤΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

Γράμμα στὸν Ἀ Ἔξαρχο ποῦ μοῦ ἀφιέρωσε τὸ δήγημά του Στὴν Κεραστιά. («Νουμᾶ» φύλλο 105)

Rosmapamon
Perros—Guirec
(Côtes du Nord) 9 Ἀβγούστου 1904

Ἀγαπητέ μου συνάδερφε,

Τιμή μου, καμάρι μου καὶ χαρά μου ποῦ μοῦ τἀφιερώνεις τὸ φρέσκο σου τὸ δήγημα, τὸ κερασάτο. Μυρίζει μυρουδιὰ ἐθνική, ῥωμαϊκὴ μυρουδιά, κι ὅπως συχνοτυχαίνει μὲ κάτι ἀγαπημένες ξεχασμένες μυρουδιές, ποῦ ἄξαφνα φυσάει τἀγέρι καὶ σοῦ τὶς φέρνει ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποῦ, ἔτσι τὰ κεράσια σου καὶ μένα μοῦ ζωντανέψανε ἀνάμνησες παλιές, χρόνια παιδιακήσια χαρισάμενα, περιβόλια τῆς πατρίδας. Τὄβλεπα, σὰ νὰ τὄννοιωθα κιόλας, σὰ νὰ μοῦ ἔλιωνε στὸ στόμα μου τὸ κεράσι τὸ λιμπιστικό. Νὰ τί θὰ πῇ, μὲ καρδιὰ καὶ μὲ τέχνη, ὁ ποιητὴς νὰ μᾶς περιγράφῃ τὴ ζωή, ἂς εἶναι καὶ στὰ πιὸ μικρά της περιστατικά. Πιότερο καλὸ μᾶς κάνεις τοῦ λόγου σου ἀπὸ κείνους ποῦ τὸ κεράσι θὰ τὸ ποῦνε κεράσιον, δηλαδὴ ὅταν τὸ θρεμηθοῦνε, γιατὶ στὴ ζωὴ δὲν προσέχουνε. Γιὰ τὸ ἔθνος ἐσὺ δουλέβεις.

Καταλαβα καὶ κάτι ἄλλο ἀπὸ τὸ δήγημά σου, ποῦ καὶ τοῦτο μοῦ φάνηκε κάμποσο σημαντικό. Βλέπω καὶ βάζεις μέσα ντόπιους τύπους, ντόπιες λέξες, καὶ τύπους τοῦ χωριοῦ σου, ἄξαφνα ἕνα συλλογίζομαι, εἴνορα, θυμιοῦμαι, παρακάλες (ποῦ ἐγὼ τουλάχιστο παρακάλια τὸ ξέρω) ἀπλογιέται, ἀγλειψιὲς (πολὺ νόστιμο), καὶ τὴν αἰτ. πληθ. τὲς τοῦ θηλυκοῦ, ἀντὶς τὸ κοινό μας τὸ τὶς. Αὐτὰ εἶναι πολὺ λίγα. Τί φωνάζουνε λοιπὸν οἱ καλοί μας οἱ δασκάλοι πῶς ἔχουμε χίλιες δυὸ γλῶσσες; Νὰ ποῦ καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ποῦ ὑποθέτω, τὰ θέλησες καὶ τἄβαλες, γιὰ νὰ πάρῃ τὸ δήγημά σου κάποιαν ντόπια χρωματιά, ὡς τόσο γράφεις κοινὴ γλώσσα, ὄξω ἀπὸ δυὸ τρεῖς λεξοῦλες, ποῦ τὶς νοιώθει δὰ κι ὁ καθένας, ὡς κι ὁ δάσκαλος.

Μὰ δὲν πιστέβω νὰ μοῦ ἀφιέρωσες τὸ δήγημά σου, γιὰ νἀκούσης μόνο κοπλιμέντα. Ἔλα τὸ λοιπὸ νὰ ξετάσουμε κ' ἕνα ζήτημα ποῦ εἶναι σπουδαῖο. Πές μου, τί κερδίζουμε τάχα μὲ τὸ συλλογίζομαι; Ἔχει τάχα νόημα περισσότερο ἀπὸ τὸ συλλογέμαι; Μοῦ παρασταίνει τάχα πιὸ πιστὰ τὸ χωριό σου, ἐμένα ποῦ δὲν τὸ εἶδα; Τὰ ἴδια θὰ σοῦλεγα καὶ γιὰ τἄλλα σου τὰ ντόπια, ποῦ σοῦ τἀράδιασα πιὸ ἀπάνω. Καὶ τὸ συμπέρασμα; Τὸ συμπέρασμα εἶναι ποῦ ὁ σκοπός μας, ὁ ἀγώνας μας γιὰ τὴ γλώσσα, θέλει καὶ μερικὲς θυσίες, νἀφήσουμε ἥσυχα δηλαδὴ κάτι ντόπια, ὅσο κι ἂν τὰ νοστιμεβόμαστε. Πρέπει, ὄχι νὰ κάνουμε, ἀφοῦ ὑπάρχει, πρέπει νὰ γράφουμε γλώσσα κοινή. Καὶ μὴ θαρρῆς· τὸ ξέρω πῶς τὸ ζήτημα εἶναι πολύπλοκο, πῶς ἔχει κ' ἡ τέχνη, πῶς ἔχει νὰ πῇ τὸ λόγο της κ' ἡ ποίηση. Βέβαια, ὅταν τὸ θέμα εἶναι ντόπιο, ἔρχεται καλήτερα καὶ τὸ ντόπιο τὸ λεξολόγι. Δικιολογιέται καλήτερα. Μὰ καὶ κεῖ χρειάζεται προσοχή. Τὰ συλλογίζομαι, τὰ εἴνορα, τὰ θυμιοῦμαι, τὰ ἀπλογιέται, δὲ μᾶς ἔμαθαν καὶ τίποτις ποῦ νὰ μᾶς φαίνεται καινούριο· μὲ τὶς ἀγλειψιὲς πάλι, ποῦ τὸ α τὸ ἀρχικὸ τοῦ δίνει κάποιο γοῦστο, κάποια δική του σημασία, ἴσως καὶ μὲ τὶς παρακάλες, πλουτίζεις τὴ γλώσσα μας, ἐννοῶ καὶ τὴν κοινή. Ὥστε ἀνάγκη νὰ διαλέγουμε. Τὸς τὶς ὅμως τὸ θηλυκό, ἀνάγκη καμιὰ δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει αἰτία νὰ μὴν τὸ παραδεχτοῦμε ὅλοι, ἀφοῦ εἶναι ὁλωλῶνε.

Μά, καὶ γιὰ τό να καὶ γιὰ τ' ἄλλο, ἂν θέλη κανεὶς κι' ἄλλη ἀπόδειξι. Νά, τοῦ τὴν δίνω.

Οὔλοι λένε, κι' αὐτοὶ ἀκόμα οἱ Ἐγγλέζοι, πῶς οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἤσανε οἱ πλειὸ λεύτεροι καὶ οἱ πλειὸ εὐτυχισμένοι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου.

Κεῖνοι Σύνταγμα οὔτε εἴχανε, οὔτε ξέρανε τί πρᾶμμα εἶναι, γιατὶ οἱ Ἐγγλέζοι τὸ πρωτοφτιάσανε.

Νά, τὸ λοιπὸν ποῦ καὶ χωρὶς Σύνταγμα, μπορεῖ κανεὶς μ' ἄλλους νόμους, ὡς καθὼς οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες νὰ ἦναι λεύτερος καὶ πλειὸ λεύτερος ἀκόμα, κι' εὐτυχισμένος, καὶ πλειὸ εὐτυχισμένος.

Κι' ἀλήθεια κεῖνοι οἱ νόμοι τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἤσανε πολὺ καλλίτεροι κι' ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, ὡς καθὼς κι' οὔλα τὰ πράμματα ποῦ κάναν' ἐκεῖνοι οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι, εἶναι καλλίτερα ἀπὸ κεῖνα ποῦ κάνουνε τώρα οἱ ἄλλοι, ἔχωντάς τους γιὰ παράδειγμα.

Γιὰ τοῦτο γλέπουμε κάθε μέρα ὅλους τοὺς φράγκους, ὡς κι' αὐτουνοὺς τοὺς μιλιόρδους, νἄρχωνται στὸν τόπο μας, ὄχι ἀπὸ καλωσύνη τους, παρὰ γιὰ νὰ ἰδοῦνε καὶ νὰ μάθουνε τὴν σοφία ἐκείνωνε.

Οἱ Ἐγγλέζοι ξέρανε τοὺς νόμους τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, κι' οὔλοι τοὺς θαυμάζουνε, καὶ κάθε μέρα ἀπὸ κείνους πέρνουν παράδειγμα.

Ἀνίσως καὶ μπορούσανε, θὰ πέρνανε καὶ τοὺς νόμους τους, ὡς καθὼς ἔρτισαν καὶ φτιάνουν, καὶ τὰ σπίτια τους, καὶ τὰ παλάτια τους, καὶ τὰ κτίριά τους, καὶ τἄλλα τους τὰ πράμματα, κατὰ τὴν τέχνη τῶν Ἑλλήνων.

Μὲ τοὺς νόμους τους, εἴδανε πῶς δὲν μπορούσανε νὰ τοὺς πάρουνε· πρῶτα κι' ἀρχῆς, γιατὶ ἡ θρησκεία, ποῦ ἔχουν, δὲν τὰ σηκόνει, κε' ὕστερα γιατὶ τὸ φυσικό, τὸ δικό τους, καὶ τὰ ἰδιώματά τους, εἶναι ἀλλοιώτικα.

Γιὰ τούτη τὴν αἰτία, κι' ὄχι ἄλλη, κάνανε γιὰ τὸν ἑαυτό τους τὸ Σύνταγμα. Κι' ἐμεῖς οἱ κουτοί, γιατὶ ὁ Θεὸς μᾶς εἶχε στραβωμένους, αὐτὸ τὸ Σύνταγμα, ποῦ κεῖνο κάνανε, ὄχι ἀπὸ καλωσύνη τους, παρὰ μὲ τὸ στανιό, γιατὶ ἄλλο δὲ μπορούσανε νὰ κάνουν, μεῖς τὸ πήραμε μὲ θέλησί μας καὶ μὲ εὐχαρίστησί μας, σὰν νὰ βρήκαμε κάνα θησαυρό,

Καὶ δὲν ἀνοίγαμε τὰ στραβά μας νὰ ἰδοῦμε πῶς μποροστὰ στὰ μάτια μας εἴχαμε τοὺς νόμους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ποῦ μπορούσαμε νὰ τοὺς πάρουμε καὶ νὰ γίνουμε καλλίτεροι κι' ἀπὸ τοὺς Ἐγγλέζους, ὡς καθὼς καλλίτεροι ἤσανε ἐκεῖνοι ἀπὸ τουτουνούς.

Καὶ κεῖνοι Ἕλληνες ἤσανε, σὰν κι' ἐμᾶς καὶ πῶς μποροῦσε οἱ νόμοι ποῦ ταιριάζανε σὲ κείνους, νὰ μὴν ταιριάζουν καὶ σ' ἐμᾶς;

Μὲ τέτοιους νόμους, καὶ τὸ ἔθνος καὶ μεῖς θὰ πηγαίναμε καλά, μὰ μὲ τὸ νὰ ἔχουμε ἁμαρτίαις, πέρασε τοῦ διαβόλου, καὶ μᾶς ἔρριξε σ' ἕνα Σύνταγμα, ποῦ εἶναι ἄλλης φυλῆς καὶ ἄλλης θρησκείας, γιατὶ οἱ Ἐγγλέζοι, ποῦ τὸ κάνανε, εἶναι ἄλλης φυλῆς καὶ ἄλλης θρησκείας, ἀλούτεροι.

Καὶ τὸ καλὸ εἶναι, ποῦ μὲ τὸ νὰ μὴ μᾶς ταιριαζῇ, ἕως ὥρας δὲν τὸ πολυακοῦμε, ἀλλοιώτικα θὰ ξεφλεβίζαμε οὔλοι μας, καὶ θὰ χάναμε καὶ τὴ θρησκεία μας.

Κι' ἀλήθεια ἀπὸ τότες, πῶχουμε τὸ Σύνταγμα, καὶ ἡ θρησκεία μας πάει ξεπέφτωντας κ' ἐμεῖς.

Πέρνουμε τὰ συστήματα τὰ φράγκικα, καὶ τὰ ἑλληνικά, ποῦ εἶναι καλλίτερα, τ' ἀφίνουμε, καὶ τὰ λέμε καὶ σ κ ο υ ρ γ ι α σ μ έ ν α.

(Ἀκολουθεῖ)

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΣΠΗΛΙΩΤΑΚΗΣ
Πρ. Ὑπουργὸς

ΟΙ ΓΙΑΤΡΟΙ ΤΟΥ ΤΕΡΝΟΥ

«Τοῦ φίλου γ ι α τ ρ ο ῦ Δ. Ταγκόπουλου»

Ἡ Ἑ λ λ η ν ι κ ὴ Π α τ ρ ί δ α τοῦ κ. Γούναρη, ποὺ μνημόνεψε τὸν Τέρνο, τὸ περίφημο γιὰ τοὺς γιατρούς του χωριὸ τῶν Κραββάρων, ἔρερε στὸ νοῦ μου τὸν Τζαβαλιᾶ, τὴ μεγαλήτερη τοῦ Τέρνου ἐξοχότητα.

Τὸν περασμένο τρυγητὴ βρισκόμουνα στὸ Μεσολόγγι καὶ μιὰ μέρα εἶχα ξυπνήσει προτοῦ φέξει καὶ κάθισα στὸ Μ ά ρ μ α ρ ο, στὸν καφφενὲ τοῦ Κοντοκρᾶ ἀπ' ὄξω, περιμένοντας τὸν παραστάτη μου. Στὸ διπλανὸ τραπέζι καθόντανε ἕνας χωριάτης ξεραγγιανός, μὲ μαῦρο σιγγοῦνι μάλλινο, μὲ φουστανέλλα ἀπὸ μερικάνικο πανὶ ποὺ τὰ λαγγιόλια της μετριώντανε στὰ δάχτυλα, μὲ βλαχόσκαλτσες ποὺ πλέκανε στὰ λιανά, σὰν καλάμια, ποδάρια του, μὲ σκούφια ἀπὸ σκλί, μὲ τσαρούχια, ποὺ ἡ πολυκαιρία εἶχε μαδήσει τὶς φοῦντες τους, μ' ἕνα ντρουβᾶ στὴν πλάτη καὶ μὲ καλαμάρι προύντζινο, ποὺ σὰ χρυσάφι γυάλιζε, μέσ' στὸ σελάχι του. Καὶ τὸ καλαμάρι αὐτὸ εἴτανε τὸ μόνο τῆς φορεσιᾶς του πρᾶμμα, ποὺ φαινόντανε καθάριο, γιατ' ἡ φουστανέλλα του ποὺ χρησίμευε καὶ γιὰ μπόλια τοῦ προσώπου του καὶ γιὰ τουβαέλι τοῦ τραπεζιοῦ του καὶ γιὰ μαντῦλι τῆς μύτης καὶ τοῦ χεριοῦ του εἶχεν ἀπ' τοῦ καλοκαιριοῦ τὰ ἔμπα νὰ μπῇ σὲ σκαφίδι γιὰ πλύσιμο.

Ὁ χωριάτης αὐτὸς πρωϊνότερος ἀπὸ μένα, εἶχεν ὥρα ποὺ καθόντανε ἐκεῖ κ' ἔπινε τὸ ρακί του. Ἀλλὰ δὲ θᾶτανε καὶ μόνος αὐτὸς ποὺ τό τσουζε τόσο πρωΐ. Κι ἄλλοι πολλοὶ τὸ συνειθίζουνε, γιατὶ ὑπάρχει ἡ ἰδέα —μικροβιολογία βλέπεις ὁλάκερη—πῶς κάθε νύχτα γεννιέται μεσ' στὸ στομάχι μας ἕνα σ κ ο υ λ ῆ κ ι, ποὺ τὸ ρακί, σὰν τὸ πιοῦμε νηστικοί, ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὸ ψοφήσῃ.

Πέρασε λίγη ὥρα κι ἀρχίσανε πιὰ νὰ φεύγουν τῆς νυχτας τὰ σκοτάδια καὶ νὰ χύνουνται τῆς χαραυγῆς τὰ ρόδα. Μαζὶ μ' αὐτὰ μαχμουρλῆδες στὸν καφφενὲ χυνόντανε κ' οἱ χωραίτες ξωμάχοι. Ὁ καφφενὲς μᾶς χρειάζεται τὴν ὥρα αὐτὴ γιὰ νὰ σκάσῃ τ' ἀφιόνι, ποὺ μᾶς ἀφήνει τὸ τόσο πρωϊνὸ ξύπνημα. Ἀλλὰ κ' ἐκεῖ στὸ Μάρμαρο —ἔτσι οἱ ἀργατικοὶ Κεφαλονῆτες βγάλανε τῆς ἀπάνω ἀγορᾶς τὴν πλατία—γένεται τῶν ἀργατῶν τὸ παζάρεμμα, κι ὡς τὴν ὥρα ποὺ θὰ γίνῃ τὸ παζάρι, οἱ ξωμάχοι στὸν καφφενὲ προσμένουνε. Καὶ περνῶντας ἀπὸ μποροστά μου οἱ διάφοροι χτηματίειδες, μασινολόγοι, ἀργᾶτες, σέμπροι, ἀγωγιάτες οὔτε μὲ βλέπανε διόλου, ἀλλ' ὅλο τὸ νοῦ τους στὸ γείτονά μου τὸν εἴχανε καὶ μὲ μεγάλο σεβασμὸ τὸν καλημερούσανε καὶ τὸν παραγκωμιάζανε «γιατρό». Κι ὁ χωριάτης μὲ τὸν ἀέρα ποὺ μᾶς δίνει καμιὰ φορὰ ἡ ψηλὴ θέση ποὺ βρισκόμαστε, κορδωμένος κι ἀλύγιστος, ὅσο δὲν εἶναι τῆς Κίνας οἱ γιατροὶ καὶ τοῦ παλιοῦ καιροῦ οἱ γιατροφιλόσοφοι, ἀπαντοῦσε στὸν καθένανε μὲ τὸ «καλή, μέρα παιδιά». Καὶ μερικὰ ἀπ' τὰ π α ι δ ι ὰ αὐτά, εἴχανε καμιὰ τρακάδα χρόνια περισσότερα ἀπ' αὐτόνε στὴ ράχη τους.

Σὲ λίγο φτάνει κι ὁ παραστάτης μου, ὁ Γιαννιὸς τῆς Παντελέηνας, ποὺ ἐνῷ ἐρχόντανε γιὰ μένανε, οὔτε νὰ μὲ προσέξῃ διόλου, ἀλλ' ἴσια στὸ γιατρό, γιὰ νὰ προφτάσῃ νὰ τοῦ πῇ κι αὐτὸς τὸ καλημέρισμα. Ἀλλὰ τονὲ φώναξα κ' ἦρθε σιμά μου.

—Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ γιατρὸς αὐτὸς ποὺ χαιρέτησες, Γιαννιό;

—Κρῖμας ποῦσαι γραμματισμένος, ποὺ ξεσκόλισες τὸ Πανεπιστήμιο, πῶκαμες τόσα χρόνια τὸ δικηγόρο καὶ δὲν ἔμαθες τὸ Τζαβαλιά, τὸν περίφημο γιατρὸ τῶν ματιῶνε, ποὺ βάνει τὰ γυαλιὰ σ' ὅλους τοὺς γιατροὺς τῆς Ἀθήνας, ποὺ κάνει τοὺς στραβοὺς νὰ βλέπουνε καὶ διορθώνει μὲ τέτιον τρόπο τῶν γερῶνε τὰ μάτια, ποὺ νὰ μποροῦνε νὰ κάνουνε κι αὐτοὶ τὸ στραβὸ καὶ νὰ μὴ μπορῇ οὔτ' ὁ μεγαλήτερος ἀνοιχτομάτης νὰ τὸ νοιώσῃ. Τὸ Τζαβαλιὰ δὲ γνωρίζεις ποὺ ἡ φαμελιά του Τέη Πρετέη, Ἀντάμ Παππαντάμ εἶναι γιατροὶ καὶ δὲν ὑπάρχει ἀστένεια ποὺ νὰ μὴν ξέρουνε νὰ τὴ γιατρέψουνε; — Ἡ μάννα του εἶ-

---

Γιατί, ἀκόμη καὶ σὰ γράφουμε ντόπια, στὸ ἔθνος ὅλο πρέπει νἄχουμε τὸ νοῦ μας. Σὰ γράφουμε πιὰ γιὰ γενικὰ θέματα, χρέος μας ἐννοεῖται νὰ καθιερώνουμε, ἀφοῦ νὰ τὸ ξέρῃς ἐμεῖς ποῦ γράφουμε σήμερα θὰ τοὺς καθιερώσουμε, τοὺς κοινοὺς τύπους, τοὺς ἐθνικούς.

Θὰ σὲ παρακαλέσω πολὺ νὰ προσέξῃς καὶ σὲ κάτι ἄλλο. Τὸ ἀ π' ἐ δ ῶ, τὸ κ α τ' ἐ κ ε ῖ, τὸ ἀ π ὸ τ' ἐ σ έ ν α, τὸ ἀ π' ἐ κ ε ί ν η, τὸ ἀ π' ἐ κ ε ῖ, ποῦ μᾶς βάζεις, εἶναι δασκαλισμοί. Τὸ α στὴ γλώσσα μας εἶναι τὸ πιὸ δυνατὸ φωνήεντο, πιάνει ὅλα τἄλλα, δὲν πιάνεται ἀπὸ κανένα, ἢ νὰ τὸ ποῦμε κάπως πιὸ ἐπιστημονικά, δὲ συντραβιέται στὰ γλωσσικὰ τὰ κατατόπια κανενὸς ἄλλου φωνήεντου, ἐνῶ τἀρχαῖο εἴτανε πιὸ ἀδύναμο, εἰδεμὴ δὲ θὰ τὸ συντραβούσανε τἄλλα, ὡς καὶ τὸ ι (π α ρ ί σ τ η μ ι). Ὕστερις ἀπὸ τὸ α, στὴ δύναμη, ἔρχεται τὸ σημερινό μας ο. Κ' ἔτσι λέμε τ ἄ δ ω σ ε = τ ὰ ἔ δ ω σ ε, ὄχι τ ἔ δ ω σ ε, τ ὄ δ ω σ ε = τ ὸ ἔ δ ω σ ε, ὄχι τ ἔ δ ω σ ε. Τὰ κανονικὰ μας λοιπὸν τὰ δημοτικὰ εἶνα «ἀπὸ δῶ, κατὰ κεῖ, ἀπὸ τὰ σένα» τὸ τ ὰ εἶναι ἀπομεινάρι τοῦ μ ε τ ά, μ ε τὰ σ έ ν α, (δηλαδὴ μ ὲ τ α σ έ ν α, ὅταν τὸ μ ε τ ὰ ἔγινε μ ὲ καὶ τἀκούγανε σὰ νἄτανε σκέττο μ έ· τὸ ταιριάξανε μάλιστα καὶ μὲ τὸ γ ι ά, καὶ μὲ τὸ ἀ π ό, δημιουργώντας κάποιο καινούριο μ ό ρ ι ο τ α, ποῦ ἔχει τὴν ἔκφρασή του, ποῦ ἔχει καὶ τὸν τόνο του), ἀ π ὸ κ ε ί ν η, ἀ π ὸ κ ε ῖ, ὅπως τὰ λέει κι ὁ λαός μας. Μπορεῖ τώρα νὰ μὲ ρωτήσῃς γιατὶ ἐμεῖς — κι ὁ ἴδιος ἐγὼ—γράφουμε π α ρ ό μ ο ι ο ς; Γιατὶ τὸ πήραμε ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα. —Θὰ μὲ ρωτήσῃς ὅμως γιατὶ γράφουμε καὶ π α ρ έ κ ε ι, γιατὶ λένε καὶ «ἀπὸ φτοὺς= ἀπὸ ἀφτούς,» ἢ ἀπὸ φ τ ο ῦ=ἀ π ὸ ἀ φ τ ο ῦ; Τὸ λένε μὰ δὲ σημαίνει πῶς παράπεσε τὸ α ἢ πῶς συντραβήχτηκε ἀπὸ τὸ ο. Νομίζουμε πῶς ἔτσι ἔγινε κι ὡς τόσο δὲν μπορεῖ ἔτσι νἄγινε, ἀφοῦ ὁ νόμος δὲν τὸ θέλει, μιὰ κ' εἶναι δυνατώτερο τὸ α ἀπὸ τὸ ο, καθὼς ὅλη μας ἡ γλώσσα τἀποδείχνει. Συνηθίσαμε στὴν κοινή μας γλώσσα τὴν ἀντωνυμία ἀ φ τ ό ς, μὲ α, καὶ ξεχνοῦμε τὸ ντόπιο τὸ ἐ φ τ ό ς, μὲ ε. Ἀπὸ τὸ ντόπιο τὸ ἐ φ τ ὸ ς μαζὶ μὲ τὸ ἀ π ό, θὰ βγῆκε γιὰ βέβαιο καὶ τὸ ἀ π ὸ φ τ ο ύ ς. Εἶναι ὁ ἴδιος νόμος ποῦ παρατηρήσαμε καὶ στὸ ἀ π ὸ δῶ. Τὸ ὑποθέτω, θὰ μοῦ πῇς· μὰ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ τὸ ὑποθέτω, ἀφοῦ σίγουρο παράδειγμα δὲν ἔχουμε κανένα, ὅπου νὰ χάνεται τὸ α. Τὸ π α ρ έ κ ε ι ἄλλο ζήτημα. Τὸ βέρο τὸ δημοτικὸ εἶναι π α ρ α κ ε ῖ, ποῦ τὸ ξέρει ὁ λαός. Ἡ καθαρέβουσα μᾶς τὸ μαθαίνει π α ρ ε κ ε ῖ, μὲ ε. Τὸ ε ἀφτό, θὰ τὄβαλε ὁ λαὸς καὶ στὸ δικό του τὸ π α ρ α κ ε ῖ, πιὸ σωστὰ μάλιστα σὲ κανένα π α ρ ά κ ε ι, ποῦ θὰ ὑπάρχῃ πουθενά, ποῦ κάπου θάμεινε μὲ τὸν τόνο τῆς πρόθεσης π α ρ ά. Λοιπὸν τὸ π α ρ έ κ ε ι, κομωμένο ἀπὸ τὸ π α ρ ε κ ε ῖ καὶ τὸ π α ρ ά κ ε ι, μισὰ μισά. Τὰ τέτοια σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου ἀκολουθοῦνε, ἄλλο τίποτα. Καὶ μὴν ἀπορῇς ποῦ ὡς καὶ σὲ μιὰ λέξη δημοτική, καθὼς εἶναι τὸ π α ρ έ κ ε ι, φανερώνεται ὁ δασκαλισμός. Μήπως καὶ τοῦ λόγου σου δὲ μᾶς τὄγραψες ἀ π' ἐ δ ῶ, ἐνῶ τὸ ἐ δ ῶ εἶναι γέννημα καὶ θρέμμα, ποῦ νὰ ποῦμε, τοῦ λαοῦ; Μήπως κι ἄλλοι δικοί μας, ἄλλοι δημοτικισταδες, δὲ μᾶς γράφουνε κάθε τόσο τὸ ἀνυπόφορο τὸ ἀ λ λ' ἐ γ ώ, ἀλησμονώντας τὸν ἀληθινὸ τὸν κανόνα ποῦ κ' ἴδιοι τους τὸν ἀκολουθοῦνε λέγοντας μ ὰ ἐ γ ώ, καὶ ποτέ τους μ' ἐ γ ώ; Πρέπει ἀφτὰ μὲ κάθε τρόπο νὰ τἀποφέβγουμε, τὰ κ α τ' ἐ κ ε ῖ, τὰ ἀ π' ἐ δ ῶ καὶ τὰ ἀ λ λ' ἐ γ ώ· δὲν τὰ χρειαζόμαστε καὶ μᾶς χαλνοῦνε τὴ γλώσσα.

Ἴσως ὅμως θὰ μοῦ πῇς, ὅπως μοῦ τὄλεγε μιὰ φορὰ κ' ἕνας καλός μου φίλος, γιατὶ κι' οἱ φίλοι μας τὰ λένε, πῶς εἶμαι κάπως ὑπερβολικός. Κι ἀλήθεια, ἴσα ἴσα γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ α καὶ τοῦ ἀ π' ἐ δ ῶ, σὰν τοῦ τὸ ξήγησα, μοῦ ἀπάντησε ὁ φίλος μου·

«Πάντα κάνεις τοὺς κανόνες σου πάρα πολὺ ἀ π ό λ υ τ ο υ ς.» Νὰ δοῦμε ὅμως γιὰ ποιοὺς κανόνες ὁ λόγος; Ἀφτὸ νὰ μάθουμε πρῶτα. Κανόνες εἶναι δυὸ εἰδῶνε. Εἶναι οἱ κανόνες τῆς κοινῆς μας δημοτικῆς, μαζὶ καὶ οἱ κανόνες κάθε ντοπιολαλιᾶς, μ' ἄλλα λόγια οἱ πανελλήνιες ἢ ντόπιες ἀλλαγὲς ποῦ μὲ τὸν καιρὸ

ναι ξακουσμένη γιάτρισσα τῆς βροντορούγας, τοῦ τρικούγκλου καὶ τῆς λούγγας. Καὶ σὰν κοκκίση λίγο τὴ λούγγα μὲ ξηρὸ σκυλόσκατο καλοτριμμένο, σὰν τὴν ξορκίση τρεῖς φορὲς καὶ στρίψη ἀπάνωτης ἕνα ἀδράχτι, ἀμέσως ἡ λοῦγγα στρίβει.—Τοῦ μεγάλου πάλε ἀδερφοῦ του στὶς πληγὲς καὶ στὶς λαβωματιὲς κανένας δὲν τοῦ βγαίνει. Πληγὲς ποὺ βρωμᾶνε ἐδῶ κ᾿ ἐκεῖ κάτω, ποὺ οἱ σπουδασμένοι γιατροὶ τὶς εἶχανε ἀπολπίσει καὶ τὶς κατάντησαν ἔτσι, αὐτός, μ᾿ ἕνα βύζαγμα ποὺ κάνει στῆς πληγῆς τὴν ὕλη καὶ τὰ γόμπια μὲ τὸ στόμα του καὶ μὲ μιὰ ἀλοιφίτσα ποὺ βάζει, σὲ λίγες μέρες τὶς κλείνει.—Ὁ μικρότερος ἀδερφός του τώρα μαθαίνει κοντὰ σ᾿ ἕνα Τζαντιώτη νὰ γιατρεύη τὶς μπανιόκες καὶ τὰ γαλλικὰ πάθια. Καὶ πῆγε σὲ ξένο, γιατὶ ἀπ᾿ τὸν καιρὸ βλέπεις ποὺ δὲν ξαναπάτησαν Ἀραπᾶδες στὸν τόπο μας, χαθήκανε οἱ ἀστένειες αὐτές, γιὰ τοῦτο κ᾿ οἱ γονέοι τοῦ Τζαβαλιᾶ δὲν προσέξανε στὴ γιατρειά τους, καὶ δὲν εἶναι παρὰ λίγα χρόνια ποὺ μᾶς τὶς ξαναφέρανε οἱ γεμιτζῆδες ἀπ᾿ τὰ νησιά. Καὶ λένε πὼς ὁ γιατρὸς αὐτὸς ὁ Τζαντιώτης εἶναι περίβλεπτος, καὶ τὸ εἶδα κ᾿ ἐγὼ μὲ τὰ μάτια μου νὰ γιατρέψη μ᾿ ἕνα μονάχα κάπνισμα τὸ Δημητράκη τὸν Κόνσολα, ποὺ ἀφοῦ πέσανε τὰ μουστάκια, τὰ γένεια του, τὰ ματοτσίνορά του καὶ τὰ μαλλιά του ἀπ᾿ τὶς καλοσύνες, κόντευε νὰ πέση κ᾿ ἡ μύτη του καὶ νὰ γίνη σὰ τὸν Τύρνρη· κ᾿ ἔτσι ἀπ᾿ τοὺς Τζαβαλιᾶδες, θἄχουμε καλὸν καὶ γιὰ τὶς ἀστένειες αὐτὲς γιατρό, ποὺ ἀχρείαστος νἆναι—Κι αὐτὸς ποὺ βλέπεις καὶ χαιρέτησα καὶ κάνει τὸ Μισὲρ κακόμοιρο σοῦ εἶπα τί περίφημος γιατρὸς εἶναι.

—Καλὰ ὅλ᾿ αὐτά, Γιαννιό. Ἀλλὰ γιατὶ οἱ γεροὶ θέλουνε νὰ περνᾶνε γιὰ στραβοί;

—Ἄμ οἱ πατριῶτες τοῦ γιατροῦ εἶναι γ υ ρ ο λ ό γ ο ι, γυρίζουνε σ᾿ Ἀνατολὴ καὶ Δύση, σ᾿ Ἀμέρικα καὶ Βλαχιά καὶ μὲ τὸ ψεύτικο αὐτὸ στράβωμα μᾶς ἔρχονται γιομᾶτοι φλουριά.

—Καὶ τί θὰ πῆ γυρολόγοι;

—Γυρολόγους λένε εὐγενικὰ τοὺς διακονιαρέους. Εἶναι ὅμως μερικὰ χρόνια ποὺ λιγόστεψαν ἀπ᾿ τὰ Κράββαρα οἱ στραβοί. Μ᾿ ἕνα πιστοποιητικὸ ἀπ᾿ τὸ Δήμαρχο πὼς κάηκε τὸ σπίτι τους ἢ πὼς θὰ χτίσουν ἐκκλησιά, κάνουν καλήτερο καὶ πιὸ περήφανο ἐμπόριο.

—Καὶ δὲ θὰ πηγαίνουν τότε καλὰ καὶ τοῦ γιατροῦ οἱ δουλιές. Τὸ κατάλαβα ἀπ᾿ τὴ φορεσιά του. Ὅλες σήμερα οἱ τέχνες στένεψαν. Ἀλλὰ τί θέλει ἐδῶ ὁ γιατρὸς αὐτός, Γιαννιό;

— Περνάει γιὰ τὸν Πύργο, ποὺ τὸν ἐκάλεσε κάποιος πλούσιος νὰ τονὲ γιατρέψη. Ἀλλὰ στὴ διάβατου σταμάτησε κ᾿ ἐδῶ, γιατὶ τὸν παρακαλέσαμε νὰ μείνη λίγες μέρες γιὰ νὰ ἰδῆ καὶ τὸν κακομοίρη τὸ Θανάση τὸ Χολιασμένο πῶχει καταρράχτη στὰ μάτια του καὶ κιντυνεύει νὰ χάση διόλου τὸ φῶς του. Ἐκάμαμε ἀναμεταξύ μας συνεισφορὰ καὶ μαζέψαμε ἕξη δίφραγγα γιὰ τὸ γιατρό. Τώρα θὰ κάμουμε κι ἄλλη συνεισφορὰ γιὰ τὸν ἄρρωστο, πῶχει ἀνάγκη ἀπὸ διατήρηση τὶς μέρες ποὺ θὰ βαστάξη ἡ γιατρειά του. Κι ὡς ποὺ νὰ γυρίση ὁ γιατρὸς ἀπ᾿ τὸν Πύργο, τὸν ἐδιάταξε νὰ κάμη αὐστηρὴ νήστεια, νὰ μὴν τρώγη παρὰ ψωμὶ καθάριο κι ἀνάλατο καὶ νὰ μὴν πίνη παρὰ νερὸ ἀμίλητο.

Ἀφήσαμε τὸν Τζαβαλιὰ ν᾿ ἀποπιῆ τὸ ρακί του καὶ νὰ δέχεται τὸ σεβασμὸ τῶν πατριωτῶνε μου κ᾿ ἐγὼ μὲ τὸ Γιαννιὸ τῆς Παντελένης τραβήξαμε γιὰ τὴ δουλειά μας.

Σ᾿ ὀχτὼ ὅμως μέρες νάτος πάλιν ὁ γιατρὸς στὸ Μεσολόγγι, κι᾿ ἀμέσως πιχειρίστηκε τοῦ Χολιασμένου τὴ γιατρειά. Τὸν ἔκλεισε σ᾿ ἕνα κατασκότεινο κελάρι, τὸν ξάπλωσε ἀπάνω σ᾿ ἕνα κρεββάτι, κ᾿ ἐσκέπασε τὸ μοῦτρο του μ᾿ ἕνα γαλάζιο μαντύλι. Ἀπήθωσε ὕστερα ὁ γιατρὸς τὸ ντρουβά του στὴν ἀγγωνὴ τοῦ κελαριοῦ γιατὶ ὁ καταρράχτης δὲ χρειάζεται τὰ βότανα καὶ τὶς ἀλοιφάδες ποὔχ᾿ ὁ ντρουβᾶς, ἀλλ᾿ ἔχει ἀπ᾿ ἄλλη γιατρικὴ ἀνάγκη. Θέλει, καθὼς καλήτερά μου τὸ ξέρεις, ἐγχείρηση. Πρέπει νὰ φ α γ ω θ ῆ ἡ πέτσα ποὺ ὁ καταρράχτης ἔχει μέσα στὸ μάτι σχηματίσει. Καὶ τὴν τροῦσσα μὲ τὰ ἀργαλεῖα τὰ χρειαζούμενα γιὰ τὴν ἐγχείρηση αὐτή, γιὰ τοῦ καταρράχτη τὸ φ ά γ ω μ α, τὴν εἶχεν ὁ γιατρὸς στὸ σελάχι του. Τὸ προύντζινο καλαμάρι, ποὺ σὰ χρυσάφι ἐκεῖ λαμποκόπαε, εἴτανε τοῦ γιατροῦ μας ἡ τροῦσσα. Στὸ φηκάρι τοῦ καλαμαριοῦ, ἀντὶ γιὰ κοντυλοφόρους καὶ μολύβια, εἶχ᾿ ὁ γιατρὸς τ᾿ ἀργαλεῖα του, ὄχι τσιμπίδες καὶ μαχαιράκια, ποὺ τόσο ἀκριβὰ τὰ πληρώνομε στοὺς κουτόφραγκους, ἀλλ᾿ ἀργαλεῖα ντόπια, ζωντανὰ πράμματα, ποὺ ὁ καθένας μας μπορεῖ νὰ τὰ ἔχη χωρὶς μιὰ δυάρα γι᾿ αὐτὰ νὰ ξοδέψη.

Κ᾿ ἐκεῖ ποὺ βρισκόντανε στὸ κρεββάτι ξαπλωμένος ὁ Χολιασμένος κ᾿ εἶχε τὸ μοῦτρο του σκεπασμένο, ἑτοιμάστηκ᾿ ὁ γιατρὸς γιὰ τὴν ἐγχείρηση. Ἀνασκουμπώθηκε, δὲν τοῦ χρειάστηκε νερὸ καὶ σαποῦνι νὰ πλυθῆ, ἀλλὰ σφόγγισε γερὰ τὰ χέρια του σὲ μιὰ τῆς φουστανέλλας του ἄκρη — ἀλησμόνησα, γιατρέ, νὰ σοῦ πῶ πὼς ἡ φουστανέλλα τοῦ χωριάτη χρησίμευε καὶ γιὰ πετσέτα τοῦ χειρούργου — ἐνῷ μὲ μιὰν ἄλλη τῆς φουστανέλλας του ἄκρη σκούπισε τὴ μύτη του, παίρνει τὸ καλαμάρι ἀπ᾿ τὸ σελάχι του, ἀνοίγει σιγὰ σιγὰ τὸ φηκαριοῦ του τὸ κούπωμα, πιάνει κάτι μὲ τὰ δυὸ δάχτυλά του ποὺ βγῆκ᾿ ἀπὸ μέσαθε, τὸ ξανακλείνει καλά, ἀπιθώνει τὸ καλαμάρι στὸ κρεββάτι, καὶ πηγαίνει τὸ χέρι του στοῦ ἀρρώστου τὸ μάτι ποὺ εἴτανε σκεπασμένο μὲ τὸ γαλάζιο μαντῦλι. Αἰστάνθηκε ὁ Χολιασμένος τότε κάποιο στὸ μάτι γαργάλισμα, κάποια ἀνάλαφρα τσιμπήματα. Ξαναανοίγει καὶ δεύτερη καὶ τρίτη καὶ τετάρτη φορὰ ὁ γιατρὸς τὸ καλαμάρι καὶ τὴν ἴδια πάλιν ἐργασία τοῦ κάνει. Σηκώνει τὸ πανὶ καὶ βλέποντας τ᾿ ἀρρώστου τὸ μάτι, μὲ μεγάλη τοῦ χαρὰ φωνάζει.

—Γειά σας, σαΐνες μου, τονὲ φάγατε τὸν καταρράχτη.

—Κι ἐπέτυχε, γιατρέ μου, ἡ ἐγχείρηση; τονὲ ρώτησε ὁ ἄρρωστος.

—Ὕστερ᾿ ἀπὸ εἴκοσι μέρες θὰ χαιρετήσης σὰν πρῶτα τὸ φῶς τοῦ ἥλιου. Σ᾿ ὅλον ὅμως αὐτὸν τὸν καιρό, πρέπει νὰ μὴ σαλέψης διόλου ἀπ᾿ τὴ θέση σου, διόλου νὰ μὴν κουνηθῆς, νὰ μὴν τρῷς παρ᾿ αὐγὰ μελάτα κι ἀνάλατα, νὰ μὴν πίνης παρὰ νερὸ ἀμίλητο καὶ νὰ δέσης μὲ τὸ γαλάζιο μαντῦλι σφιχτὰ τὰ μάτια σου. Κ᾿ ὕστερα ἀπ᾿ τὶς εἴκοσι μέρες πέτα τὸ μαντῦλι, σήκω σὰν ἀρχίση νὰ σουρπώνη ἀπ᾿ τὸ κρεββάτι σου, περπάτα καὶ ρίξου στὸ φαγοπότι. Ἀνάσταση θἄχης τὴ μέρα ἐκείνη.

Κι ὁ γιατρὸς ποὔχε πάρει μπροστὰ τὰ ἕξη δίφραγκα ἔφυγε. Φαίνεται ὅμως πὼς δὲ θ᾿ ἀκολούθησε ὁ Χολιασμένος ὅλη τοῦ γιατροῦ του τὴ δίαιτα. Θἄπιε φαίνεται καμιὰ μέρα μιλημένο νερὸ ἢ θὰ κουνήθηκε στὸ κρεββάτι ἀπάνω, γιὰ τοῦτο δὲ μπόρεσε νὰ γίνη κατάκαλα.

Ἡ θαμποῦρα τοῦ καταρράχτη ἀκόμα τοῦ μένει.

Ἀλλὰ μήπως κ᾿ οἱ σ α ΐ ν ε ς δὲν εἴχανε κάμει καλὰ τὴ δουλειά του, μὴ δὲν εἴχανε φάγει ὅλη τοῦ καταρράχτη τὴν πέτσα; Μὴ δὲν εἴτανε ὅσον ἔπρεπε πεινασμένες;

Γιατὶ θὰ σοῦ πῶ τὸ μυστικό, σπουδασμένε γιατρέ, νὰ τὸ μάθης καὶ σὺ κ᾿ ἡ πιστήμη. Ὁ περίφημος τοῦ Τέρνου γιατρός, κλείνει δέκα μέρες προτοῦ τὴν ἐγχείρηση κάμει μεσ᾿ στὸ φηκάρι τοῦ καλαμαριοῦ τ᾿ ἀ λ ο γ ό μ υ γ ε ς, καὶ τὶς ἀφήνει ἐκεῖ νὰ πεινάσουν καὶ πεινασμένες ποὺ θἆναι τὶς ἀμπολάει στοῦ ἀρρώστου τὸ μάτι, γιὰ νὰ χορτάσουνε μὲ τοῦ καταρράχτη τὴν πέτσα.

Οἱ ἀ λ ο γ ό μ υ γ ε ς εἶναι τῶν Τερνιωτῶνε γιατρῶνε τἀντόπια καὶ ζωντανὰ ἀργαλεῖα γιὰ τοῦ καταρράχτη τὴν ἐγχείρηση.

Κ. Α. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ἔκαμε παντοῦ στὴ γλῶσσα μας ὁ λαός Εἶναι καὶ οἱ κανόνες τῆς κοινῆς δημοτικῆς, κατὰ πῶς τὴ γράφουμε σήμερα στὰ βιβλία μας. Τοὺς πανελλήνιους ἢ ντόπιους κανόνες, κοντὰ στὸ νοῦ πῶς ἐγὼ δὲν τοὺς κ ά ν ω· τοὺς παρατηρῶ. Λόγου χάρη, στὴν Κρήτη, τὰ μ ά τ ι α τὰ λένε μ ά θ ι α, κι ἄλλα τέτοια πολλά. Παρατηρεῖ λοιπὸν ὁ γλωσσολόγος πῶς τὸ κρητικὸ τὸ τ μὲ ι κατοπινὸ καὶ κατοπινὸ δέφτερο φωνήεντο (α, ο, ου), γίνεται θ. Ἅμα δῶ πῶς δὲ γίνεται θ στὸν τάδε ἢ τὸν τάδε τύπο, θὰ προσπαθήσω νὰ καταλάβω γιατὶ δὲ γίνεται· ἡ ἐ ξ α ί ρ ε σ η θἄχη δικό της λόγο, δηλαδὴ θἀκούση ἄλλο νόμο, κ᾿ ἔτσι, ἂν τὸ καλοσυλλογιστῆς, κάθε νόμος δὲν μπορεῖ παρὰ νἆναι ἀπόλυτος. Ἀπόλυτος, ἐννοεῖται, ὁ νόμος, ὄχι ὁ γλωσσολόγος. Καὶ στὴν κοινή μας τὴ δημοτικὴ τὰ ἴδια. Νόμος ἀπόλυτος, κάθε ε καὶ κάθε ι, μὲ τὰ κατοπινὰ φωνήεντα α ο ου, νὰ γίνεται ι, «παλιός, νιός, γιατρὸς (=ιατρός), ποιὸς (=πιός),» καὶ χίλια τέτοια. Ὡς τόσο νὰ ποῦ λέμε, νὰ ποῦ γράφουμε κιόλας ὠ ρ α ῖ ο ς (ἀντὶς ὠριός, ἂν καὶ τὄχει ὁ λαός μας· «τῆς ὡριᾶς τὸ Κάστρο»), ν έ ο ς (ἀντὶς ν ι ό ς), β ι β λ ί ο (ἀντὶ β ι β λ ι ὸ ἢ β ι β λ ί, ὅπως λέμε καὶ π α ι δ ί, ἀντὶς π α ι δ ί ο ν ἢ π α ι δ ί ο). Θὰ πῆ ἄραγες πῶς δὲν εἶναι ἀπόλυτος ὁ νόμος; Διόλου. Θὰ πῆ πῶς κάτι τρέχει καὶ πῶς μὲ τὶς ἐξαίρεσες ἀφτὲς ἀρχίζει καινούριος λογαριασμός.

Μὰ ἐδῶ ἐρχόμαστε πιὰ στὸ ζήτημα τὸ σπουδαῖο τῆς κοινῆς δημοτικῆς, ὅπως τὴ γράφουμε σήμερα στὰ βιβλία μας. Τοὺς κανόνες τῆς γραμμένης μας τῆς δημοτικῆς, βέβαια, δὲν μπορῶ νὰ τἀναιρέσω πῶς τοὺς κάνω, ἀφοῦ ἔκανα τὸ Τ α ξ ί δ ι. Ὅσο δὲ γράφηκε μιὰ γλῶσσα ἢ ἂν προτιμᾶς, ὅσο ἡ γραφή της δὲν ταχτοποιήθηκε, ἀνάγκη ἐκεῖνος ποῦ τὴν πρωτογράφει, νὰ τὴν ταχτοποιήση, νὰ τὴν κανονίση, πιὸ σωστὰ νὰ τὸ ποῦμε, ἀνάγκη νὰ διαλέξη. Διάλεξα. Κι ἅμα διάλεξα, σημαίνει πῶς ἀ π ό λ υ τ ο υ ς κανόνες δὲν ἔκανα. Μὰ πῶς εἶναι καὶ δυνατό, σὰ θέλει κανεὶς νὰ γράψη γλῶσσα κ ο ι ν ή, πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ κάμη κανόνες ἀ π ό λ υ τ ο υ ς; Ἡ κοινή μας ἡ δημοτικὴ συνηθίζει πλάγι πλάγι τὸ ἐ γ ὼ καὶ τὸ λ έ ω, ποῦ εἶναι τύποι ἀντίθετοι καὶ ποὺ ὁρμηνέβουνται μόνο σὰν ὑποθέσης, πῶς ὑπάρχουνε ντοπιολαλιὲς—ἢ χωριά – ὅπου βασιλέβει ἀπόλυτα ὁ κάθε τύπος, δηλαδὴ ἕνα χωριὸ ποῦ σοῦ προφέρνει παντοῦ τὸ μεσιανὸ γ «(ἐγώ, ἀκούγω. λαγὸς=λαός).» κι ἄλλο ἕνα ποῦ δὲ σηκώνει γ ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα (ἐ ώ, ἀ κ ο ύ ω, λαὸς=λ α γ ό ς), κι ἀλήθεια ὑπάρχουνε καὶ τὰ δυὸ τὰ συστήματα, στὸν τόπο του τὸ καθένα καὶ τὰ παρατήρησα καὶ τὰ δυό, ταξιδέβοντας στὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ δ ι ά λ ε ξ ε καὶ ἡ κοινή. Διαλέγω καὶ γώ. Διαλέγουμε ὅλοι μας. Καὶ τὸ βλέπεις· δ ι α λ έ γ ω, δὲ δ ι α λ έ ω, δ ι α λ έ γ ο υ μ ε, δὲ δ ι α λ έ μ ε. Δ ι α λ έ γ ω, ἔτσι τὸ λένε πιὸ πολύ· ἔτσι τὸ φέρνει κι ὁ πληθυντικὸς δ ι α λ έ γ ο υ μ ε. Κ᾿ ἔτσι τὸ γράφουμε. Μὰ φτάνει νὰ κοιτάξης καὶ τὸ γράμμα μου τὸ ἴδιο, γιὰ νὰ τὸ δῆς πῶς ἀπόλυτους κανόνες δὲ φτειάνω. Μοῦ δίνεις τὴν ἄδεια νὰ σοῦ πῶ ἀκόμα κάτι γιὰ μένα; Θὰ σοῦ τὸ πῶ, κι ἂς μὴ μοῦ τὴ δώσης. Ἂν ἄρεσε τὸ Τ α ξ ί δ ι, ἂν τὸ Τ α ξ ί δ ι μᾶς ἔκαμε ὀπαδούς, ἴσα ἴσα τὸ χρωστοῦμε σ᾿ ἀφτό, ποῦ ἀπόλυτους κανόνες δὲ σοῦ βγάζει, κι ὡς τόσο εἶναι γραμμένο σὲ ἀπόλυτη δημοτική. Στηρίζεται ἀπάνω στὴν κοινή μας τὴ γλῶσσα. Καὶ πάντα στηρίζουμαι στὴν κοινή μας. Μήπως τὸ στοχάστηκα ποτέ μου νὰ τὸ κανονίσω δ ι α λ έ μ ε, γιὰ νὰ τὸ συμμορφώσω τάχα μὲ τὸ λ έ μ ε; Μήπως τὸ β ι β λ ί ο, ποῦ ὅλος ὁ κόσμος τὸ ξέρει, δὲν τἄφησα β ι β λ ί ο, καὶ μήπως, γιὰ νὰ βγῆ ἀπόλυτος ὁ κανόνας, τὄκανα β ι β λ ι ὸ ἢ β ι β λ ί; Τὴν κοινὴ τὴ συνήθεια τὴ βάσταξα ὡς καὶ στοὺς τύπους τῆς καθαρέβουσας, ποῦ χρειαστήκαμε σήμερα νὰ τοὺς ξαναχύσουμε στὸ καλοῦπι τῆς δημοτικῆς, τὴν π ρ ό τ α σ η, τὴν κ λ ί σ η, τὴν κ υ β έ ρ ν η σ η, μιὰ καὶ τέτοια περιττοσύλλαβα δὲν τἄχει καὶ δὲν τὰ θέλει πιὰ πουθενὰ ἡ δημοτική μας. Γιατὶ ὅμως νὰ μὴν παίρνουμε ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα τύπους ποῦ ἀταίριαχτοι δὲ μοιάζουνε μὲ τὴ γραμματικὴ τοῦ λαοῦ; Τόσο

ΞΕΝΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ

(Adolphe Retté)

Τὰ δέντρα ἄς τὰ πλανέψουμε, τὰ δέντρα τὰ πανώρια,
Ποῦ ψιθυρίζουνε γλυκά, γλυκὰ στὶς λαγκαδιές,
Κλαριὰ ποῦ ἀναστενάζουνε, αἰολικὰ κλωνάρια,
Καὶ κλῶνοι ὁποῦ ἀκουμπᾶν σὲ γέρικες σκεπές.

Εἶναι μηλιὲς ποῦ πέφτουνε, εἶναι μηλιὲς ποῦ γέρνουν
Καὶ ποῦ σὰν πυροτέχνημα τὰ φύλλα τους θαρρεῖς
Πῶς εἶναι, ἀνήσυχοι λαοί, λαοὶ ποῦ κυματίζουν
Στὸ φύσημα τῆς πιὸ ἀπαλῆς πνοῆς.

Καὶ βαριοψιθυρίζουνε ἀνάμεσα στοὺς βράχους,
Καὶ βαριοψιθυρίζουνε τὰ πεῦκα τὰ βαριά,
Καὶ ἡ χαριτωμένη ἰτιά, τὴν κόμη της δροσίζει,
Τὴν κόμη τὴν κυματερὴ σιμὰ στὴ ρεματιά.

Σὲ περιβόλια ἀπέραντα, σὲ κήπους οἱ ἀκακίες
Τὰ μυρωμένα λούλουδα στὸν ἥλιο ἀργοκινοῦν,
Καὶ οἱ φτελιὲς οἱ σπλαχνικές, στὴν ἄκρη φυτεμένες
Τοῦ δρόμου, τὴν ἀγκάλη τους χορταριασμένη ἀνιοῦν.

Καὶ νά! οἱ ἀσημοστόλιστες σημύδες ἀντιφέγγουν
Τὴν ὄψη τους τὴ γελαστὴ στὶς γλυκοχαραυγές,
Καὶ μουρμουρίζουν τρέμοντας οἱ φλαμουριές, γεμάτες
Ἀπὸ κρυφοὺς καὶ μυστικοὺς εἶν' ἴσκιους οἱ μουριές.

Λαχταριστὰ οἱ βαλανιδιὲς τὰ κλώνια περιπλέκουν,
Κ' οἱ μέλεγοι στὸ ἡλιόγερμα, σὰ νᾶναι ἀπὸ φωτιά,
Κι' ὅταν ἡ νύχτα ἔρχεται ἕνα ὄνειρο μεγάλο,
Ἀπ' τὴ θωριὰ τὴ σκυθρωπὴ τοῦ δέντρου ἀργοπερνᾷ.

Τὰ δέντρα ποῦ μᾶς ἀγαποῦν, κ' ἐμεῖς ἄς τἀγαποῦμε
Καὶ τὴ φωνὴ ἄς σμίξουμε μαζὶ μὲ τὴ φωνὴ
Τοῦ δέντρου τοῦ καλόφωνου, κ' ἕνα τραγοῦδι ἄς ποῦμε,
Ποῦ ὁλόκληρου θὰ τραγουδάει τοῦ κόσμου τὴ ζωή.

Τοῦ δάσου ὁ βαθὺς ρυθμὸς πρὸς τὰ ψηλὰ ἄς μᾶς φέρνει
Κάθ' εὐωδιὰ καὶ κάθε ἀνθὸς ἄς μᾶς καλοδεχτῆ,
Καὶ ἡ καρδιά μας ἄς χτυπάει μὲ τοὺς χυμούς τους ὅμοια
Καὶ ἡ ψυχή μας σ' ὠκεανὸ φύλλων ἄς βυθιστῆ.

1 Τοῦ Αὐγούστου.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

Ο "ΝΟΥΜΑΣ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ:
Γιὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10

10 λεπτὰ τὸ κάθε φύλλο λεπτὰ 10

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ: Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμονοίας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιοδρόμου (Ὀφθαλμιατρεῖο) Σταθμοῦ ὑπογείου Σιδηροδρόμο(Ὁμόνοια)στὸ καπνοπωλεῖο Σαρρῆ (Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια) καὶ στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἑστίας» Γ. Κολάρου.

Ἡ συνδρομή του πληρόνεται μπροστὰ κ' εἶναι γιὰ ἕνα χρόνο πάντοτε.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ

ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΔΕΧΟΜΑΣΤΕ

πὼς ὁ ἀνακριτὴς Φορέστης καταδέχτηκε νὰ φάει μιὰ ψωροσυντροφὴ τῶν «Ἀθηνῶν». Τὸ παραδεχόμαστε αὐτὸ γιὰ νὰ παραδεχτῆτε λόγου σας καὶ τἄλλο, πὼς ὁ κ. Πὼπ πολὺ φτηνὰ τήνε λογαριάζει τὴν τιμὴ — δὲ λέμε τὴν τιμὴ ἑνὸς δικαστῆ, μὰ τὴν τιμὴ κάθε ἀνθρώπου — ἀφοῦ θαρρεῖ πὼς ἔχει δικαίωμα γιὰ τριάντα ψωροδραχμὲς νὰ τήνε κουρελιάζει.

Δυστυχῶς καὶ σ' αὐτήνε τὴν περίσταση, ὅπως καὶ σὲ τόσες ἄλλες, ἀποδείχνεται ὁλοφάνερα πὼς ἡ πέννα σὲ μερικῶνε χέρια εἶναι ἕνα προστυχότατο μέσο γιὰ ἐκβίαση καὶ τίποτ' ἄλλο. Ἀδιάφορο ἂν φωνάζουνε μερικὲς πατσαβοῦρες καθεμέρα γι' ἀξιοπρέπεια κοινωνικὴ καὶ γιὰ «ὑψηλὴ ἀποστολὴ τοῦ τύπου». Ὅσοι ξέρουνε τί γίνεται στὰ παρασκήνια— ποὺ λέγουνται καὶ λογιστήρια — μερικῶν ἐφημερίδων γελᾶνε μὲ τὶς φωνὲς αὐτὲς καὶ μεταφράζουνε τὴν ἀξιοπρέπεια σ' ἐξευτελισμὸ καὶ τὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ σ' ἀποστολὴ χαμηλότατη.

Θέλετε κι ἀπόδειξη; Πάριε μιὰ πὸ τὶς χίλιες: Εἶχε ἀποφασίσει κάποτες μιὰ ἐφημερίδα νὰ ἀνδριαντοποιήσει μερικοὺς ζωντανοὺς τενεκέδες, νὰ τοὺς μεταβάλει δηλ. σὲ μεγάλους ἄντρες. Πρώτη ἐπίσκεψη τοῦ ταμία τῆς ἐφημερίδας στὸν ὑποψήφιο μεγάλο ἄντρα:

— Ξέρετε, μόνο τὰ ἔξοδα τῆς εἰκόνας θὰ πληρώσετε, πενῆντα δραχμές, ὅλα τἄλλα χάρισμα.

Ἡ εἰκόνα θὰ στοίχιζε δέκα δραχμὲς μονάχα, μὰ δὲν πειράζει. Οἱ ἄλλες σαράντα θὰ πηγαίνανε στὸ ταμεῖο τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου.

Δημοσιεύτηκε ἡ εἰκόνα μὲ τὴν σχετικὴ ρεκλάμα ἀπὸ κάτω, κι ὁ ταμίας τὴν ἴδια μέρα ἔκανε τὴν δεύτερη, καὶ τρομερότερη, βίζιτα.

— Θὰ μᾶς πληρώσετε διακόσες δραχμές...

— Μὰ δὲν εἴπατε πῶς θὰ δημοσιευτοῦνε χάρισμα;

— Μάλιστα! Σᾶς εἶπα πὼς δὲ θὰ σᾶς πάρουμε παράδες γιὰ τὸν τόπο ποὺ θὰ πιάσει ἡ εἰκόνα σας. Εἴδατε ὅμως πὼς, ἔξον ἀπὸ τὴν εἰκόνα σας, μπήκανε κ' ἑκατοπενῆντα ἀράδες γιὰ τὴ ρεκλάμα σας, καὶ στὴ πρώτη σελίδα μάλιστα. Ἀπὸ μιὰ δραχμὴ λοιπὸν ποὺχει ἡ ἀράδα, μᾶς κάνουν ἑκατοπενῆντα δραχμές, καὶ πενῆντα γιὰ τὴν εἰκόνα, διακόσες ὅλες καὶ πάλι φτηνὰ εἶναι.

Ὁ συφοριασμένος μεγάλος ἄντρας τὶς ἐπλήρωνε, ἡ ἐφημερίδα κατόρθωνε μὲ τὸ τίμιο αὐτὸ μέσο νὰ ψευτοζεῖ καὶ νἀγωνίζεται κατὰ τῆς «ἀπεμπολήσεως τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων» καὶ ἡ Ἑλλάδα φορτονότανε στὴ ράχη της κι ἀπὸ ἕνα καινούριο μεγάλο ἄντρα τὴν ἡμέρα.

Ὁ δημοσιογράφος αὐτὸς — πέτε μας στὸ Θεό σας— δὲν ἔχει δικαίωμα, ἀφοῦ τόσο φτηνὰ χαρίζει τὴ δόξα στὸν καθένανε, νὰ λασπώνει καὶ φτηνότερ' ἀκόμη τὴν τιμὴ τοῦ καθενός;

Ο ΜΕΓΑΛΟΔΥΝΑΜΟΣ

νὰ μᾶς λυπηθεῖ καὶ νὰ μᾶς σώσει ἀπὸ τὴν αἰστηματικὴ ἀλληλογραφία τοῦ Ἀλέκου καὶ τῆς Ἀφροδίτης, γιατὶ πιὰ παράγινε τὸ κακὸ καὶ καθὼς πᾶμε, καὶ τοῦ χρόνου, φαίνεται, τὴν ἴδια ἐποχὴ θὰ διαβάζουμε ἀκόμα ἐρωτικὰ γράμματα τοῦ Ἀλέκου πρὸς τὴν Ἀφροδίτη, τῆς Ἀφροδίτης πρὸς τὸν Νίκα, καὶ τοῦ Νίκα πρὸς τὴν ἄπιστη σύζυγον.

Τὰ γράμματ' αὐτὰ εἶναι ὅλα αὐθεντικότατα ἀφοῦ τὰ δεχτήκανε οἱ ἐφημερίδες, ποὺ δὲ δέχουν-

---

λίγο ἀπόλυτος εἶμαι, ποῦ παραδέχουμε τὸ νέος, ἐπίθετο καὶ οὐσιαστικό, ὁ νέος, νέος ἄθρωπος, νέος στὰ χρόνια, ἐννοεῖται, ἀφοῦ γιὰ τὴν ἄλλη σημασία, ἔχουμε τὴν ὡραία λέξη καινούριος, καινούρια ροῦχα, ἰδέα καινούρια, τί καινούρια σήμερα; Ὁ νέος, μὲ τὸ ε του, εἶναι μάλιστα κέρδος γιὰ μᾶς· κέρδος μας, ἐπειδὴ τότες παρουσιάζεται καλήτερα ὁ νιός, οὐσιαστικό, ποῦ δείχνει σὰν πιὸ λεβέντης, σὰν πιὸ δημοτικός, καὶ ποῦ σὲ πολλὰ μᾶς χρησιμέβει. Τὸ 1 τὸ κρατοῦμε καὶ στὴ νιότη — ὄχι νεότη — καὶ στὰ νιάτα—νεάτα δὲν ὑπάρχει—καὶ στὰ σύθετα ποῦ μποροῦμε περίφημα καὶ ζεβγαρώματα νὰ τὰ ποῦμε, νιόπαντρος, νιόσπαρτος, νιόφερτος κ.τ.λ. κ.τ.λ. ἔτσι τὰ ξέρουν, ἔτσι κ' ἡ ποίηση τὰ ξέρει. Καθιερωμένα. Μὰ δὲ φαίνεται νὰ καθιερώθηκε ὁ τύπος ὡριός, κι ἄς καθιερωθῆκε ὅσο θέλει τὸ «Κάστρο τῆς Ὡριᾶς·» μήτε γὼ μήτε κανένας ἀπὸ μᾶς ποτὲ μας δὲ βάλαμε στὸ πεζὸ οὔτε ὡριός οὔτε ὡρια. Ὅλος ὁ κόσμος λέει· «ὡραῖα! Ὡραῖο πρᾶμα! Γὶ ὡραία γυναίκα!» Δηλαδὴ ἐπίθετο ἢ ἐπίρρημα («ὡραῖα τὸ κατάφερες»). Ἴσως καμιὰ μέρα κερδίσουμε καὶ δῶ κανένα οὐσιαστικὸ ἡ ὡρια—ὅπως τόχουμε καὶ στῆς Ὡριᾶς τὸ Κάστρο. Γιατὶ ὄχι, ἀφοῦ, ἴδιοι μας ἐμεῖς ποῦ γράφουμε ὡραῖος, γράφουμε πανώριος; Ἀφτὸ ἔρχεται Δὲν ἔρχεται διόλου ἡ ὡριότητα· ὡραιότητα τὴν ἀγαποῦμε. Ὡστόσω ἡ ὡριοσύνη δὲ μᾶς τρομάζει. Ποιὸς ὁ λόγος; Ὁ λόγος εἶναι ποῦ τὴν ὡραιότητα τὴν κληρονομήσαμε ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα, ἐνῶ τὴν ὡριοσύνη, ποῦ ἡ καθαρέβουσα δὲν τὴ συνηθίζει (στοῦ Βλάχου τὸ λεξικὸ τὴν ὡραιοσύνη οὔτε τὴ βρίσκεις), ἐμεῖς τὴ βγάλαμε στὴ μέση· ἔφκολα λοιπὸν ἢ τῆς ἀφήσαμε τὸν τύπο της τὸ δημοτικό, ἂν τὴν εἶχε ὁ λαός, ἢ δημοτικὸ τύπο τῆς δώσαμε, ἂν τὴν ἔφτειαξαν οἱ δικοί μας, ἐπειδὴ καὶ γὼ τώρα δὲν τὸ θυμοῦμαι νὰ σοῦ τὸ πῶ, ἂν εἶναι τόντις τοῦ λαοῦ ἢ κανενὸς ἀπὸ μᾶς, τόσο μοιάζουνε καὶ τὰ δυό, τόσο πέφτει τὸ ἴδιο. Διὲς ὅμως τὶ προσοχή, τὶ μέτρο καὶ τὶ γοῦστο—γοῦστο μὲ τὸ νόημα ἐκεῖνο τὸ ψιλὸ ψιλὸ ποῦ ἡ λέξη ἔχει στὰ γαλλικά— τὶ φίνο συναίστημα χρειάζεται καὶ συχνὰ τὶ κόπος, γιὰ νὰ διαλέξῃ κανένας ἢ καὶ γιὰ νὰ δημιουργήσῃ! Τὸν κόπο, δὲ σοῦ λέω, κάποτε τὸν ἀποφέβγουμε· μὰ ὅλοι μας, ἀξεδιάλυτα τὸ νοιώθουμε τὸ ρωμαίικο καὶ τὸ σωστό. Ἂν εἴτανε ἄξαφνα χρήσιμο ἢ ἀναγκαῖο νὰ βγάλουμε ρῆμα καινούριο ἀπὸ τὸ ἐπίθετο ὡραῖος, πῶς θὰ τὸ λέγαμε; Ὡριώνω; Διόλου. Θὰ λέγαμε ὡραιώνω, ἴσα ἴσα γιατὶ τ' ἀφτί μας δὲν ξέχασε τὸ ἐπίθετο, ἐπιθετικὴ σημασία ἔχει καὶ τὸ ρῆμα, «κάνω ἕνα πρᾶμα νὰ εἶναι ὡραιο,» (καὶ μάλιστα χίλιες φορὲς καλήτερο τὸ ὡραιώνω ἀπὸ τὸ ὡραίζω)· ἐπιθετικὴ σημασία δὲν ἔχει τὸ οὐσιαστικὸ ὡριοσύνη, ποῦ θὰ πῇ ὁμορφιά, καὶ κάτι παραπάνω· ἔτσι ξεχνοῦμε καὶ τὸ ἐ (αἴ) τοῦ ἐπίθετου ὡραῖος. Ἀπόλυτα λοιπὸν ἀφτὰ δὲν εἶναι. Μήπως εἶναι ἀπόλυτα κι ὅσα εἴπαμε πιὸ ἀπάνω γιὰ τὸ νέος καὶ τὸ νιός; Ἡ γλώσσα μας ἔχει μυστικὰ ποῦ μόνο μὲ τὴν ἀδιάκοπη μελέτη τὰ ξεβρίσκεις ἕνα ἕνα, ἕνα ἕνα τὰ χαίρεσαι καὶ τἀγαπᾶς, γιατὶ κάτι θὰ σοῦ μάθουνε ὡς καὶ τὰ παραμικρά. Ἡ σημασία δὲν ὁρίζει πάντα τὸν τύπο, ἀφοῦ γιὰ σημασία μιλοῦμε. Τὸ Νιόκαστρο σημαίνει καινούριο κάστρο κι ὁ νιόφερτος εἶναι ὁ καινουριοφερμένος. Λοιπὸν ἐπίθετο, κι ὡστόσο με 1. Ἀπόλυτο θἄτανε νὰ βάζαμε 1 σὲ κάθε νιὸς ἐπιθετικὸ— εἶναι νιὸ κορίτσι— ἢ νὰ βάζαμε τὸ ε σὲ κάθε νιὸς οὐσιαστικὸ—Τί νιά = τί νέα; — ἢ νὰ μὴ βάζαμε ποτέ μας τὸ νιο — ἐπιθετικά, παρὰ νὰ χώνναμε στὴ θέση του τὸ καινούριο — Ἀφτὰ δὲ γίνουνται. Ἐγὼ τουλάχιστο δὲν τἀλλάζω, καθὼς δὲν ἄλλαξα, γιὰ νὰ ξαναρθοῦμε στὴν ἀρχὴ τῆς κουβέντας μας, τὸ παρέκει, νὰ τὸ κάμω καὶ καλὰ παρακεῖ. Τὸ παρακεῖ, κάποτε τὸ γράφω· κάποτε συφέρνει. Μὰ τὸ παρέκει ἀχαμνὸ δὲν εἶναι· μισοπλασμένο καὶ τοῦτο ἀπὸ τὸ λαό, ἂν καὶ κανονικώτερο τὸ παρακεῖ.

(Στἄλλο φύλλο τελειώνει)

ΨΥΧΑΡΗΣ